

Conceptul de mesianism la poporul evreu

Ionuț Adrian Pătularu

Seminarul Teologic Ortodox „Sfântul Grigorie Teologul”
Craiova

- În istoria religiilor, poporul evreu se remarcă încă de la geneza sa, printr-o formă autentică de monoteism, care ulterior naște ideea de mesianism, specifică doar culturii și spiritualității evreiești de-a lungul existenței sale.
- Regăsim și alte forme de credință monoteistă în antichitate, precum: cultul lui Aton la Egipteni, sau cel al lui Zamolxis la daci, însă aceste credințe nu însumează conceptul unui monoteism monolitic, capabil la ireductibilitate în raport cu alte forme de credință.
- Paul Johnson vede în monoteismul evreiesc, o formă de ireconciliere și ireductibilitate față de alte religii politeiste prin însuși conceptul de Dumnezeu unic, atotprezent, sursa întregii puteri, care creează universul și îi imprimă anumite legi fundamentale. Poporul evreu, posedă un mod unic de a se raporta la Dumnezeu(1. Paul Johnson, *O istorie a Evreilor*, Editura Hasefer, București 2003, p. 42).
- Teșu Solomovici, scoate în evidență conceptul monoteist al poporului evreu: „în urmă cu 3500 de ani, în plin delir idolatric, evreii au avut îndrăzneala spiritual să descopere monoteismul. Cu credință în Dumnezeul lui Israel, ei au traversat pustiurile Mesopotamiei și ale Arabiei, către Țara promisă”(2. Teșu Solomovici, România Judaica, *O istorie neconvențională a evreilor din România, 2000 de ani de existență continuă*, Vol. 1, Editura Teșu, București 2001, p. 19).

- Mircea Eliade, în cercetările sale, regăsește analogii între obiceiurile și tradițiile patriarhilor în raport cu instituțiile sociale și juridice, identificate în Orientul apropiat (3. Mircea Eliade, *Istoria Credințelor și ideilor religioase*, Vol. I, 1976, Vol. II, 1978, Vol. III, 1983, traducere și postfață de Cezar Baltag, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000, vol. 1, p. 121).
- Adrian Lemeni, observa că poporul lui Israel, are un tip de raportare original asupra făgăduințelor sau promisiunilor: „evenimentele care împlinesc promisiunile lui Dumnezeu, sunt unice: Legământul lui Avraam, Isaac, Iacov, Exodul, toate sunt irepetabile, dar vor influența desăvârșit timpul ulterior. Astfel istoria este trăită având conștiința evenimentelor trecute și cu deschiderea spre viitorul împlinirilor altor promisiuni”. (4. Conf. Dr. Adrian Lemeni, *Valoarea persoanei în religiile mozaică și creștină, în contribuția etniei iudaice la dezvoltarea României*, sesiune de comunicări realizate în cadrul Proiectului european „Podurile Toleranței”, Editura Hasefer, București, 2014, p. 280).
- Ideea mesianității se coagulează în viziunea că regele David a fost uns de către Dumnezeu și în acest context, descendenții săi aveau dreptul să conducă Israelul, atât timp cât vor trăi, ca semn al legământului cu Dumnezeu.
- Imediat după destrămarea regatului, această viziune profetică s-a transformat într-o mare așteptare a unei restaurări miraculoase prin descendenții lui David.

- *Este oare pe pământ un singur neam care să fie ca poporul Tău, ca Israel, pe care a venit să-l răscumpere Dumnezeu, ca să facă din el poporul Lui, ca să-Și facă un Nume și ca să facă pentru el, pentru țara Ta, minuni și semne, izgonind dinaintea poporului Tău, pe care l-ai răscumpărat din Egipt, neamuri și pe dumnezeii lor? (2 Samuel VII, 23)*
- Profetul Isaia, cel mai prolific dintre adepții mesianismului, vede viitorul rege ca un exponent al conceptului dreptății care reprezintă elementul cel mai puternic în credința evreilor. Cartea lui Isaia a fost cea mai apreciată și citită dintre toate cărțile Bibliei de către evrei, tocmai datorită frumuseții și justeții ideii de mesianitate (5. Paul Johnson, *op. cit.*, p. 106).
- În secolele I și II î. Hr., cărțile lui Daniel, Enoh, precum și alte scrieri apocaliptice, dezbat cele patru lucruri fundamentale, precum moartea, judecata, iadul și raiul: „ în acest stadiu comparativ târziu, a apărut pentru prima oară numele de Mesia, „cel uns rege”, dată acelei figuri charismatice, alese de către Divinitate. La origine cuvântul era ebraic, apoi a devenit aramaic, transliterat pur și simplu în greacă, drept Messiah; dar cuvântul grec pentru (cel uns) este Christos și este semnificativ faptul că nu numele ebraic și acela grec a fost adăugat numele de Iisus”(6. *Idem*)
- În ceea ce privește învățătura mesianică, complexitatea și dinamica sa, a făcut ca o parte dintre evrei să intre într-o oarecare confuzie, în sensul că pentru ei Mesia este întruchiparea unui lider politico-militar, care va reface conceptul de stat (autocrat și teocrat), fenomen pe care îl observăm cu predilecție în timpul apariției Mântuitorului Hristos. Așteptările politico-militare inoculate de către liderii religioși poporului, îndepărtează de fapt conceptul clar al mesianității printr-o pace universală și restaurarea ființei umane prin iubire, ca motor al existenței și relației noastre cu Dumnezeu și semenii noștri.

- Chiar în Faptele Apostolilor, regăsim elemente despre faptul că Mesia și apariția primilor creștini este cumva o formă de autenticitate a acestui concept după părerea lui Gamaliel cel Bătrân, nepotul lui Hilel, ce-i drept că au existat câteva precedente de exprimări de tip mesianic, precum cea a lui Teudas, sau a lui Iuda Galileanul, care au sfârșit tragic și lamentabil.
- Creștinii în concepția lui Gamaliel, puteau anticipa mesianitatea sau pur și simplu se stingeau de la sine, dacă nu aveau acordul lui Dumnezeu. De fapt primii creștini erau priviți ca un fel de sectă (ruptură) din Sinagogă, iar tocmai aceste forme heteromozaice, puteau conduce la relevarea lui Mesia, pe care Îl așteptau și evreii într-o perioadă de asupraire politică și militară din partea romanilor.
- Întreaga opinie publică a poporului evreu condus de către saduchei și farisei, ca factori politici și religioși, împărtășeau ideea fundamentală că un Mesia va restabili ordinea pentru poporul evreu. Populația săracă din Iudeea și Galileea, alimentată de liderii religioși, nutrea la rândul său conceptul că un Mesia va aduce nu numai dezlegarea problemelor politico-militare, ci și schimbări fundamentale în ceea ce privește spiritualitatea și metafizica acestui popor împilat de către asupraitori printr-o realitate de guvernământ a dreptății(7. *Idem*, p. 106-107).
- Trebuie să observăm faptul că mai ales în momente critice ale istoriei poporului evreu, (cel puțin după încheierea activității magistrale a regelui David), se accentuează ideea de mesianitate, căpătând valențe aproape doctrinare, care nu intră în contradicție cu valorile monoteismului mozaic, din contră îl potențează către o dimensiune superioară spirituală.

- Paradoxal, majoritatea profetilor au scos în evidență o anumită opoziție a poporului evreu în raport cu planul de mântuire: „hotărârea cu care poporul lui Dumnezeu se opunea planului Său de mântuire, lucrării transformatoare a duhului. Ori, rezistența lui Israel la lucrarea lui Dumnezeu, este rezistența omenirii întregi. Rezistența aceasta se manifestă astăzi printre neamuri, așa cum se manifesta ea altădată, numai în poporul evreu. Refuzul pe care umanitatea îl opune vocii lui Dumnezeu, cere o transformare, o supra-naturalizare, o naștere din nou, neapărat plină de chinuri în prima ei fază.”(8. Claude Tresmontant, *Saint Paul, et le mystere du Christ*, col. *Maîtres Spirituels*, Les Editions du Seuil, Paris, 1956, p.80, apud Ioan Stancu, *Israel și neamurile*, Editura Academiei Române, București, 2015, p. 144).
- Cu toate că profetii anunță în mod repetat că viitorul acestei națiuni depinde de conceptul de mesianitate, care poate salva și restaura ființa unei națiuni printr-o credință înnoitoare și reformatoare, ne apare obsesiv și tema pedepsei lui Dumnezeu față de acest popor capricios în ceea ce privește raportul cu divinitatea și cu preceptele unei religii monoteiste.
- Profetii ne vorbesc despre „rămășița sfântă a lui Israel a lui Iacov sau a lui Iosif, fiind formule consacrate care anticipează de fapt speranța legată de poporul lui Israel și supraviețuirii pedepsei divine. Această „rămășiță” va deveni succesoarea făgăduințelor lui Dumnezeu(9. Ioan Stancu, *Israel și neamurile*, Editura Academiei Române, București, 2015, p. 146).

- Amos, Miheia și Isaia, evocă o „rămășiță” a evreilor rămași în Palestina, insistând pe conceptul de reformare de la mic către mare: „vor rămâne pe urmă câteva roade, ca la scuturatul măslinului, două trei măslini pe vârf, patru, cinci pe ramuri, zice Domnul Dumnezeuul lui Israel.”(Isaia 17,6).
- În tradiția iudaică, regăsim imaginea plastică a „rămășițelor” celor 10 triburi deportate din Regatul de Nord, așteptând chemarea lui Mesia, pentru restaurarea finală. În schimb pentru Ieremia, Sofonie, Iezechiel, „rămășița” capătă un nou concept diferit de cel anterior și format din supraviețuitorii palestinieni exilați, care se vor reîntoarce din Chaldeea și vor forma noul stat Israelit, de aceea profeții restaurării identifică „rămășița” ca fiind esența speranței mesianice. (10. *Idem*)
- Această „rămășiță” este un germene de identitate a credinței, dar și de identitate națională, căci această esență este capabilă de a pune în valoare energiile acestui popor atât de lovit de către istorie. Mesianismul iudaic îmbracă forma unui fel de legământ care curge ca un râu de-a lungul existenței acestui popor, de după epoca regelui David. Este un fel de nostalgie a „paradisului pierdut” și în același timp regăsit sub stindardul mesianismului de tip mozaic.
- Mircea Eliade, într-unul din studiile sale, dedicate poporului lui Israel, observa că de fapt mesianismul este o mișcare original iudaică, care decurge din șuvoiul unei credințe monoteiste de tip monolitic. În nici o altă religie nu întâlnim acest concept mesianic (11. Mircea Eliade, *op. cit.*, vol. I, p. 126).

- Totuși, sub influența religiei mozaice, se întâmplă ca fenomenul mesianic să comporte forme culturale autentice, prin care o națiune își revendică acest statut restaurator și revigorant în raport cu celelalte culturi. Chiar și în cultura română întâlnim ideea de mesianitate ca formă salvatoare a unei culturi unice, care reușește să redea Europei noi valențe.
- În ceea ce privește mesianitatea operei și persoanei Mântuitorului Hristos, trebuie să avem în vedere faptul că mediul din care provenea era „constituit de iudaismul heterodox și elenizarea crescândă a Galileii” (12. Paul Johnson, *op. cit.*, p.107).
- Contextul social-politic, este unul care anunță în mod indispensabil ideea de mesianitate ca formă de restaurare a credinței și ființei poporului evreu. Însă, dorința și așteptările liderilor politici și religioși evrei, nu coincideau cu realitatea mesianității Mântuitorului Hristos. Așteptările lor erau legate de liderul mesianic charismatic-militar și mai puțin de această formă universalistă a mesajului mesianist, prin care pacea va triumfa în fața războiului și urii rasiale.
- Mesianismul hristic îmbracă noi valențe doctrinare și imagistice, o introspecție a ființei umane, care printr-un exercițiu de credință și fapte, poate dinamiza o întreagă societate. Acest mesianism hristic, se concentrează pe fenomenul fundamental al relației dintre om și Dumnezeu, anume iubirea, care scapă într-o mare măsură tradiției iudaice legate de mesianism.

- Iubirea față de Dumnezeu și față de semenii este secvențială fără să însumeze un rol fundamental în conceptul tradiției mozaice, care se concentrează pe un cod de legi între Dumnezeu și om, legi care merg până la un anumit nivel, dar nu pot avea impactul fundamental al restaurării ființei umane prin iubire.
- Fără dinamismul mesianismului în religia mozaică, am avea un soi de stagnare conceptuală și uzuală, care ar conduce poporul către un fel de stereotip. Mesianismul dă forța și originalitatea acestei religii unice și inconfundabile în istoria umanității.
- De fapt, mesianismul îmbracă viziunea unui popor care, lovit de toate vânturile istoriei, își aduce aminte că doar întoarcerea către Iahve îl poate salva cu adevărat în această lume.

Bibliografie:

1. Biblia sau Sfânta Scriptură, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1993;
2. Eliade, Mircea, *Istoria Credințelor și ideilor religioase*, Vol. I, 1976, Vol. II, 1978, Vol. III, 1983, traducere și postfață de Cezar Baltag, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000;
3. Johnson, Paul, *O istorie a Evreilor*, Editura Hasefer, București 2003;
4. Lemeni, Conf. Dr. Adrian, *Valoarea persoanei în religiile mozaică și creștină, în contribuția etniei iudaice la dezvoltarea României*, sesiune de comunicări realizate în cadrul Proiectului european „Podurile Toleranței”, Editura Hasefer, București, 2014;
5. Stancu, Ioan, *Israel și neamurile*, Editura Academiei Române, București, 2015;
6. Solomovici, Teșu, România Judaică, *O istorie neconvențională a evreilor din România, 2000 de ani de existență continuă*, Vol. 1, Editura Teșu, București 2001;
7. Tresmontant, Claude, *Saint Paul, et le mystere du Christ, col. Maîtres Spirituels*, Les Editions du Seuil, Paris, 1956, p.80, apud Ioan Stancu, *Israel și neamurile*, Editura Academiei Române, București, 2015.